

**SALBIY ILLATLARDAN XOLI, MA'NAVIYATLI YOSHLARNI TARBIYALASHDA
OILANING ROLI****Ravshan XIDOYATOV,**

Jizzax politexnika instituti

“Iqtisodiyot va menejment” kafedrası dotsenti.

rxidoyatov@mail.ru**Ubaydulla XOLMURZAEV,**

JizPI Servis fakul'teti,

Professional ta'lim yo'nalishi

552-23 gurux talabasi.

Bugungi kunda yoshlar o'rtasida yuzaga kelayotgan qonunbuzarlik holatlarining tahlili va uning oldini olish butun dunyo ilmiy jamoatchiligi oldida turgan dolzarb muammolardan biri bo'lib qolmoqda. Bunday salbiy illatlarni ilmiy tahlil qilish, uning oldini olish YAngi O'zbekistonimiz kelajagini, moddiy va ma'naviy asosini belgilaydi. Zotan, sog'lom axloqli, etuk ma'naviyatli va ma'rifatli yoshlarimiz kelajagi Uchinchi renesans poydevori bo'lmog'i lozim.

Iqtisodiy jihatdan rivojlangan mamlakatlar, shu jumladan mamlakatimiz yoshlari o'rtasida jinoyatchilik, giyohvandlik, ichkilikbozlik va o'z joniga qasd qilish kabi jamiyatimiz uchun yot bo'lgan salbiy illatlarning kamaymayotganligi ko'p jihatdan oilaviy tarbiyada yo'l qo'yilayotgan nuqson va hatolarga bog'liq bo'layotganligini kuzatishimiz mumkin. Respublikamizda bunday noxush holatlarning ortib borayotganligiga qaramasdan, bu muammoni o'rganishga etarlicha e'tibor berilmayapti. Bolalar va o'smirlar o'rtasida sodir etilayotgan qonunbuzarlik holatlarining namoyon bo'lishida oilaviy nosog'lom psixologik muhitning o'rni, qonunbuzar bolalarning shahs va individual-psixologik xususiyatlari, jinoyatchilik xulqini keltirib chiqaruvchi ijtimoiy psixologik omillar bugungi kunda ilmiy jihatdan yanad ko'proq tadqiq etilishi zarur bo'lgan sohaligicha qolmoqda.

Ilmiy manbalar tahlili, tadqiqotlar va kuzatuvlarimizning natijalaridan ma'lum bo'lishicha to'laqonli bo'lmagan, nizoli, loqayd, spirtli ichimliklarga ruju qo'ygan oilalarda, na'munali oilalarga nisbatan salbiy xulqli bolalar ko'proq etishib chiqayotganligi kuzatilmoqda. Bunday oilalarda tarbiyalangan bolalar va o'smirlar xulqida o'jarlik, tajovuzkorlik, qabihlik, tekinox'rlik kabi salbiy hislatlar rivodlangan bo'ladi. Bunday bolalar va o'smirlar xulq og'ishiga psixofizologik jihatdan moyilliklari bilan ajralib turadi.

Oiladagi salbiy axloqiy iqlim, noxush moddiy va ma'naviy shart-sharoitlar, oila a'zolari o'rtasidagi o'zaro nosog'lom psixologik munosabat, ko'plab oilalarnig ajrimga yuz tutishi va shu kabilar bolalar va o'smirlarda og'ma xulqning kelib chiqishida asosiy omillar sifatida namoyon bo'ladi. SHuningdek, oilada bola tarbiyasiga tizimli yondoshuvning yo'qligi, shaxslararo munosabatlarda ota-onalarning bolalar va o'smirlarning yosh va individual-psixologik, emotsional holatlarini hisobga olmasliklari, turli vazifalarda tarbiyaviy, ta'sir vositalarining noto'g'ri qo'llanilishi, bolalarning ota-onalar va kattalar nazoratidan chetda qolishliklari ham bolalar va o'smirlarda salbiy xulqning kelib chiqishiga ta'sir ko'rsatuvchi omillardan biri bo'lib hisoblanadi. Nazoratdan chetda qolgan bolalar o'zlarini mustaqil hisoblab, ko'ngillari tusagan ishni qilishga intiladilar. Bunday bolalar kichik-kichik o'tirishlarga, videobarlarga boradi. Internet tarmoqlaridagi jangari, axloqsiz va boshqa salbiy holatlarni ko'rishga moyil bo'ladi. Ayrim qilig'i sovuq kimsalarga taqlid qilib, ichishni,

chekishni o'rganib oladilar. Xo'sh, bunday xulqni o'zida namayon qila boshlagan bolalarning ertaga qonunbuzarlikka qo'l urib, katta-katta jinoyatlarni sodir etmasliklariga kim kafolat bera oladi.

Bolalar va o'smirlar o'rtasida jinoyatchilik xulqining kelib chiqishiga ta'sir etuvchi omillar orasida kuzatuvlarimiz natijalariga ko'ra "Bolalar tarbiyasining ota-onalar va boshqa kishilar tomonidan o'z holiga tashlab qo'yishlik" omili eng yuqori ko'rsatkichni tashkil qiladi. "Ota-onalardan birining jamiyat va axloq normalariga zid bo'lgan xulqqa ega bo'lishligi" ikkinchi o'rinni egallagan bo'lsa, "Moddiy va ma'naviy shart-sharoitlarning etishmasligi", "Ota-ona va kattalarning bolalarga nisbatan adolatsiz munosabatda bo'lishlari" va shu kabi bir qator omillar keyingi o'rinnlarni egallaydi.

Xulosa qilib aytgand, yuqorida ko'rib o'tganimizdek, bolalar tarbiyasining o'z holiga tashlab qo'yilishi, ular faoliyatini nazorat qilmaslik salbiy holatlarning kelib chiqishida asosiy omil rolini o'ynaydi. SHu boisdan bolalarga, ayniqsa o'smirlarga oilada tarbiya berish jarayonida ota-onalar o'ta sergak, e'tiborli, adolatli munosabatda bo'lishlari yoshlar o'rtasidagi yuzaga kelayotgan qonunbuzarlik holatlarining oldini olishda muhim ahamiyatga ega ekanligini hech ham unutmashimiz kerak.

Biz kuzatishlarimizdan kelib chiqib bolalar va o'smirlar o'rtasida yuzaga kelayotgan salbiy holatlarning oldini olishda oilaviy tarbiyada quyidagilarga e'tibor qaratish maqsadga muvofiq deb o'ylaymiz:

- Oilada eng avvalo sog'lom psixologik muhitni yaratish;
- Oilada bolalar tarbiyasini o'z holiga tashlab qo'yimaslik;
- Oilaviy munosabatlarda bolalar bilan muloqotga kirishishda ularning yosh va individual psixologik xususiyatlarini hisobga olish o'ta zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Р.Хидоятов "Маънавиятсиз – иқтисодийетни юксалтириб бўлмайд". Министерство Транспорта Республики Узбекистан Ташкентский транспортный университет при поддержке: Исполнительного комитета стран СНГ- координационное транспортное совещание государств-участников СНГ. Международная научно-техническая конференция "Транспорт: актуальные задачи и инно

2. Хидоятов, Р., Хакимов, О., & Исакобулов, Р. Ю. (2016). Духовная просвещенность руководителя: проблемы и их решения. *Молодой ученый*, (7-2), 96-99.вации". Тошкент 22 апреля 2021г.

3. Хидоятов, Р., & Тўхтаев, З. (2022). НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ЛИБЕРАЛИЗАЦИИ НОВОЙ УЗБЕКСКОЙ ЭКОНОМИКИ. *INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION*, 35.

4. ХИДОЯТОВ, Р. (2023). МИЛЛИЙ ИҚТИСОДИЁТНИНГ РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ ОШИРИШ ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИДА МУҲИМ ОМИЛ.

5. Р.Хидоятов "Маънавиятсиз – иқтисодийетни юксалтириб бўлмайд". Министерство Транспорта Республики Узбекистан Ташкентский транспортный университет при поддержке: Исполнительного комитета стран СНГ- координационное транспортное совещание государств-участников СНГ. Международная научно-техническая конференция "Транспорт: актуальные задачи и инно

6. Yaxyayevna, R. B. (2023). We Will Not Allow Ignorance to Replace Enlightenment. Vital Annex: International Journal of Novel Research in Advanced Sciences, 2(3), 23-26.

7. Yaxyayevna, R. B. (2023). The Role of the Neighborhood in Preparing Young People for Family Life. AMERICAN JOURNAL OF SCIENCE AND LEARNING FOR DEVELOPMENT, 2(3), 37-40.

8. Рашидова, Б. Я. (2024). ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ҚАНЧА МУКАММАЛ БЎЛСА, ХАЛҚ ШУНЧА БАХТЛИ ЯШАЙДИ. Educational Research in Universal Sciences, 3(1), 464-469.

9. Рашидова, Б. (2022). ЮКСАК МАЪНАВИЯТ АВВАЛО ИНСОН ОДОБИДА НАМОЁН БЎЛАДИ. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 2(12), 351-355.

